

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 d §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 d §:n muuttamisesta (HE 118/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö Taneli Puumalainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Oona Mölsä, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- ylilääkäri Otto Helve, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- toimitusjohtaja Timo Lappi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- suhdevastaava Eveliina Reponen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- toimitusjohtaja Kaisa Paavolainen, Suomen Teatterit ry
- asiantuntija Karoliina Katila, Suomen Yrittäjät ry
- johtaja Maria Sahlstedt, Tapahtumateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- tutkijatohtori, dosentti Tuomas Aivelo, Helsingin yliopisto
- Compass Group Finland oy
- Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry
- LiveFIN ry
- Music Finland ry
- Suomen Olympiakomitea
- ravintoloitsija Henri Alén

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö. Esityksessä ehdotetuilla tartuntatautilain muutoksilla poistetaan lainsäädännöstä tartuntatautilain 58 d §:n 4 momentti, jossa määritellään tämän lain tarkoittama lähikontakti.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi saman pykälän 1 ja 2 momentti. Näiden muutosten johdosta laista poistuu terveydenhuoltoviranomaisten päätösten kytkentä tartuntojen ilmaantuvuuteen 25/100 000 asukasta 14 vuorokauden aikana.

Soveltamiskriteerin osalta myös kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella ilmeneviä tartuntaryyppeitä koskevaa kriteeriä tarkennettaisiin niin, että kriteerinä olisivat jatkossa kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella todettavat merkittävät tautiryyppeät, joiden tartuntaketjuja ei pystyttäisi luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttaisivat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen laajaan leviämiseen alueella.

Lainkohtaan jää edelleen terveydenhuoltoviranomaisten velvoite päätöksillään ohjata toiminnanharjoittajia siten, että asiakkaiden ja toimintaan osallistuvien on mahdollisuus tehdä se terveys- ja turvallisuudesta. Säännöksen mukaan päätöksen antaa kunnan viranomaisena. Jos päätös on tarpeen saada koskemaan useamman kunnan aluetta, päätöksen tekee aluehallintovirasto. Hallituksen esityksen mukaan kunnan päätös on luonteeltaan aluehallintoviraston päätöstä täydentävä.

Toimintaympäristö. Talousvaliokunta keskittyy tässä lausunnossaan arvioimaan ehdotettua sääntelyä toimialansa mukaisesti punniten rajoitussääntelyn terveydellisiä hyötyjä ja toimista aiheutuvia vaikutuksia taloudelle.

Koronaviruksen leviämisen hidastamiseksi asetetut rajoitukset on perusteltu epidemiologisista syistä. Rajoitustoimien oikeutus on perustunut terveyden ja terveydenhuollon kantokyvyn turvaamiseen. Tällä hetkellä viruksen tapausmäärien kehityssuunta sekä rokotusten kattavuuden eteneminen ovat vähentäneet sairaalahoitoa tarvitsevien koronapotilaiden määrää.

Rokotuksilla onkin ratkaiseva asema tartuntojen leviämisen torjunnassa. Rokotukset vähentävät sairaalahoitoa tarvetta ja siten turvaavat terveydenhuollon kantokykyä. Rokotuskattavuus ei kuitenkaan ilmene nyt ehdotetusta sääntelystä.

Talousvaliokunta korostaa, että kaikkein haitallisinta taloudelle on viruksen laajamittainen leviäminen, ja pitää tärkeänä, että sääntely mahdollistaa riittävän tehokkaat ja tehokkaasti kohdenneet toimet tartuntariskitilanteiden rajoittamiseen. Rajoitusten tulee olla täytäntöönpantavissa epidemiatilanteen niin vaatiessa ripeälläkin aikataululla, mutta vastaavasti myös purettavissa heti, kun tartuntatilanne sen sallii. Säädettyä lain tasolla lääketieteellisiin seikkoihin nojautuvista oikeudellisista rajoitustoimenpiteistä on otettava huomioon mahdollisuus, että laissa säädetyt velvoitteet voivat olla jo lain voimaan tullessa uuden tiedon valossa epätarkoituksenmukaisiksi osoittautuneita tai muutostarpeen alaisia.

Rajoitusten vaikutukset talouteen. Rajoituksilla, kuten myös viruksen leviämisellä väestössä, on suoria vaikutuksia verokertymään ja julkistalouteen ja siten viime kädessä siihen, minkälaiset

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp

mahdollisuudet Suomessa on pitää yllä julkisia palveluita, terveydenhoito mukaan lukien. Päätoksenteossa tulee varmistaa julkistalouden ja siten myös terveydenhoitojärjestelmämme toimintakyky pitkällä aikavälillä. On tärkeää, että rajoitukset ovat selkeitä ja että niiden valvonta ja soveltaminen on elinkeinonharjoittajien, niiden työntekijöiden ja asiakkaiden ennakoitavissa.

Talousvaliokunta arvioi, että terveydenhoidollisen kriisin väistyessä on todennäköistä, että sulkutoimien aikana muodostunut patouma kulutuskysynnässä purkautuu. Erityisesti voimakkaiden rajoitusten alaiset toimialat, kuten matkailu, tulevat todennäköisesti kohtaamaan kysynnän kasvua. On tärkeää, että suomalaiset elinkeinonharjoittajat pääsevät vastaamaan tähän kysyntään mahdollisimman yhtäläisistä kilpailun lähtökohdista muissa valtioissa toimivien yritysten kanssa. Vaikka kilpailun lähtökohdat muodostuvat lukuisista sellaisistakin seikoista, joihin Suomi ei voi omin toimin vaikuttaa, on selvää, että esimerkiksi karanteenimääräykset ovat sillä tavoin keskeinen maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyvä tekijä, että rajoitusten epäsymmetria — tai jo pelkästään rajoituksiin ja velvoitteisiin liittyvä epävarmuus — on omiaan luomaan takamatkaa suomalaisille toimijoille kansainvälisessä kilpailussa.

Talousvaliokunta toteaa, että ehdotettu sääntely sisältää punninnan ja kannanoton lainsäädännön täsmällisyyden ja paikallisten olosuhteiden huomioon ottamisen mahdollisuuden välisestä tasapainosta. Ehdotuksen mukaisessa sääntelyssä on priorisoitu paikallisten olosuhteiden nykyistä paremman huomioimisen mahdollistaminen. Tähän liittyen valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että viranomaistoiminnan ja päätöksenteon kannalta esitetty muutos on ongelmallinen siltä osin, että sen lähtökohdaksi on lähikontaktin määrittäminen aina erikseen aluehallintoviraston tai kunnan päätöksessä tapahtuma- tai tilakohtaisesti. On myös esitetty huoli, että laaja tulkinnanvaraisuus voi johtaa tilanteisiin, joissa rajoituslainsäädäntöä sovelletaan hyvin poikkeavin perustein alueellisesti ja viranomaisesta riippuen.

Jos laissa määritellään tarkasti lähikontaktin määritelmä, on tämä omiaan varmistamaan viranomaiskäytännön yhtenäisyyttä ja ennustettavuutta. Toisaalta jos laintasoinen sääntely jättää viranomaisille enemmän harkintavalttaa, voidaan kunkin toiminnanharjoittajan tai alueen paikalliset olosuhteet ottaa paremmin huomioon.

Talousvaliokunta toteaa, että lähikontaktimääritelmän poistaminen tartuntatautilain 58 d §:n 4 momentista saa laaja-alaista kannatusta koronarajoituksista kärsineiden toimialojen keskuudessa. Toimijat ovat kuitenkin ilmaisseet huolensa tulkinnanvaraisuuden kasvusta ja esittävät pykälän poistamista kokonaan.

Tasapainon löytäminen näiden kahden sääntelyratkaisun välillä on vaikea. Talousvaliokunta puoltaa esityksessä valittua sääntelyratkaisua korostaen, että sääntelyratkaisun ja toimeenpanon tulee varmistaa lakimuutoksen tavoitteiden toteutuminen. Valiokunta on useiden viimeaikaisten lainsäädäntöehdotusten käsittelyssä korostanut, että poikkeuksellisten olosuhteiden — ja niiden myötä myös rajoitusten — pitkittyessä tulee sääntelyn tarkkarajaisuuteen ja oikeaan osuvuuteen kiinnittää yhä enemmän huomiota.

Kokonaisarvio. Talousvaliokunta korostaa koronapandemian hoidon tässä vaiheessa tilanteen kokonaistarkastelun välttämättömyyttä. Pitkäkestoisten rajoitusten tai sulkujen palaaminen kävisi elinkeinojen harjoittamisen, ihmisten toimeentulon ja myös julkistalouden kannalta kestä-

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp

tömäksi. On tärkeää siirtää toimenpiteiden painopiste siihen, että rokotuskattavuus saadaan nousemaan ja taloudellinen toimeliaisuus mahdollistetaan. Riittävän rokotuskattavuuden varmistamiseksi tulee huomioida tieteellinen tieto siitä, mitkä kaikki seikat ohjaavat ihmisten käyttäytymistä. Kattavuuden nostamiseksi tulee erityisesti vaikuttaa niihin tekijöihin, jotka ovat rokotuksen suhteen epäröivien henkilöiden näkökulmasta merkityksellisiä. Rokotuskattavuutta arvioitaessa on pidettävä esillä myös, että rokotus voidaan jättää ottamatta terveydellisistä syistä — kysymyksessä ei ole aina yksilön vapaa valinta.

Uusimpien tietojen valossa on todennäköistä, että epidemian pahin vaihe on ohitettu. Koronapandemia ei silti tule kokonaan katoamaan maailmasta lähiaikoina. Vaikka on nähtävissä, että laaja-alaisen rajoitusten aika on lähestymässä loppuaan, tulee lainsäädännön ajanmukaisuutta arvioida aktiivisesti niin kauan kuin se on voimassa. Siinä vaiheessa, kun saavutetaan riittäväksi arvioitu rokotusten kattavuus, osa rajoituslainsäädännöstä menettää oikeutuksensa. Elinkeinoharjoittajien ja niiden työntekijöiden näkökulmasta lyhytaikaisellakin rajoituslainsäädännön voimaansäilyttämisellä on suuri merkitys.

Rajoituslainsäädännön tulisi ylipäänsä kohdistua tasapuolisemmin eri toimialoihin. Talousvaliokunta on aiemmissa kannanotoissaan edellyttänyt — myös perustuslakivaliokunnan tukemana (PeVL 6/2021 vp ja PeVL 11/2021 vp) — että rajoituksia voidaan pitää yllä vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä lainsäädännön tavoitteiden toteuttamiseksi. Talousvaliokunta toistaa myös aikaisemmassa lausunnossaan (TaVL 9/2021 vp — HE 39/2021 vp) ilmaisemansa huomautuksen siitä, että tartuntataudin leviämisen estämisen keinovalikoiman tulisi olla avoimesti valmisteltu ja perusteluineen julkinen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Talousvaliokunta korostaa edelleen rajoitusten oikeudenmukaisuutta suhteessa eri toimialoihin. Sääntelyn tulee olla yhteismitallista eri toimialojen välillä. Pandemian aikana erityisesti kulttuuri-, liikunta- ja tapahtuma-ala ovat olleet muita tiukempien rajoitusten kohteena.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esiin huoli terveydenhoitojärjestelmämme kyvystä käytännössä toteuttaa koronaviruksen johdosta asetettuja, tilapäisiksi tarkoitettuja väestön testaamisen ja tartuntojen jäljittämisen velvoitteita samanaikaisesti muiden sosiaali- ja terveydenhuollon velvoitteiden toteuttamisen kanssa. Talousvaliokunta huomauttaa, että useilla yhteiskunnan osa-alueilla rajallista viranomaisresurssia käytetään riskiperusteisesti voimavaroja todennäköisimpiin ongelmakohtiin kohdentaen. Tätä periaatetta tulisi soveltaa myös koronaviruksen leviämisen hallintaan liittyviin toimiin.

Talousvaliokunta toteaa, että teknologiset ratkaisut ja kansainväliset kokemukset tulee valjastaa parhaaseen mahdolliseen käyttöön terveysturvallisen taloudellisen toimeliaisuuden mahdollistamiseksi. Talousvaliokunta tähdentää, että Suomen on tärkeää olla mukana myös yhteiseurooppalaisessa digitaalisten välineiden käytössä myös siksi, että suomalaiset voivat liikkua ja osallistua tapahtumiin Suomen ulkopuolella niissäkin valtioissa, joissa yhteiseurooppalaiset menettelyt ovat käytössä osallistumisen edellytyksenä.

Talousvaliokunta tähdentää pitkällä aikavälillä koko tartuntatautilainsäädännön kokonaisarvion — ja mahdollisesti uudistuksen — tarvetta. Koronapandemia on osoittanut voimassa olevan sääntelykehikon sisältävän ongelmallisia elementtejä, erityisesti ottaen huomioon ihmisten liik-

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp

kuvuus ja kansainväliset yhteydet, jotka luovat tartuntatautien leviämisen hillitsemistoimille aikaisempia vuosikymmeniä haasteellisemmat lähtökohdat.

Oikeusvarmuuden ja ennakoitavuuden näkökulmasta olennaista on sitoa rajoitusten voimassaolo läpinäkyvästi perustellen tartuntojen leviämistä, terveydenhuollon kuormitusta tai muuta tarkoituksenmukaiseksi katsottua seikkaa kuvaaviin tunnuslukuihin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.9.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väätäinen sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Raimo Piirainen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Perustelut

Pidämme hallituksen esitystä tartuntatautilain muuttamisesta tervetulleena ja oikeansuuntaisena, mutta valitettavasti riittämättömänä. Ilmaantuvuusluvun poistaminen ja lähikontaktien tarkempi määrittely ovat toivottuja muutoksia. Rajoittamistoimien asteittainen purkaminen on toivottua ja perusteltua. Epidemia ei tule häviämään lähiaikoina, mutta yhteiskunnan kokonaisedun kannalta olisi kohtuutonta jatkaa voimakkaita rajoituksia, sillä hoitokeinot sekä laajamittainen rokottaminen ovat edenneet jo pitkälle. Sääntelyn purkaminen on askel tiellä kohti normaalia.

Katsomme talousvaliokunnan saaman lausuntopalautteen perusteella, että lain 58 d §:n poistaminen olisi selkeämpi ratkaisu. Samaan johtopäätökseen päätyi myös sivistysvaliokunta yksimielisessä lausunnossaan (SiVL 12/2021 vp — HE 118/2021 vp) sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Tartuntatautilain 58 d §:n kumoaminen on erityisen merkityksellinen kulttuuri- ja tapahtumalalle, jonka toiminnasta valtaosa perustuu yleisötalouteen. Kulttuurin ja tapahtumien parissa työskentelevät on ajettu ahtaalle koronarajoituksilla estämällä työn tekemisen edellytykset. Kumoamalla voimassa oleva tartuntatautilain 58 d § voidaan edistää tapahtumien järjestämistä sekä parantaa yritysten ja freelancereiden toimeentuloa sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta.

Kulttuuri- ja tapahtumalalla terveysturvallisuus voidaan taata riittävällä tavalla ilman 58 d §:ää, kuten muillakin toimialoilla. Valiokunnan saaman lausuntopalautteen perusteella rajoitusten kohteena olleilla toimialoilla tilanne koetaan kohtuuttomaksi. Lausuntopalautteen mukaan Tapahtumateollisuus ry, KULTA ry, Suomen Teatterit ry, Music Finland ry, LiveFIN ry ja MaRa ry eli tapahtuma-, kulttuuri- ja ravintola-alat yksituumaisesti katsovat, että pykälän poistaminen olisi parempi ratkaisu. Alan toimijat ovat myös huolissaan siitä, että laki käytännössä jättää tulkinanvaraa, joka voi johtaa sen soveltamiseen hyvin eri tavoin eri osissa maata ja erilaisissa toiminnoissa. Tämä asettaa eri alueiden elinkeinonharjoittajat eriarvoiseen asemaan, heikentää kilpailu- ja elinkeinonharjoittajien asemaa sekä rajoittaa elinkeinonvapautta.

Lakiehdotus on ongelmallinen

Katsomme, että lakiesitys vie osittain lainsäädäntöä monitulkintaisempaan suuntaan, mikä voi johtaa ongelmatilanteisiin. Esimerkiksi talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa Etelä-Suomen Aluehallintovirasto sanoo: "Aluehallintovirasto pitää esitettyä muutosta kuitenkin ongelmallisena siltä osin, että sen lähtökohtana on lähikontaktin määrittelemisen aina erikseen aluehallintoviraston tai kunnan päätöksessä tapahtuma- tai tilakohtaisesti."

Hallituksen esityksessä lähikontaktin määrittely jää kuntien ja aluehallintoviranomaisten tehtäväksi. Esityksen perusteluiden mukaan kunta tai aluehallintovirasto tekee tapahtuma- tai tilakohtaisia päätöksiä lähikontaktista ja viruksen leviämisen estämisen kannalta riittävästä etäisyydestä. Lähikontaktien tapauskohtainen määrittely voi muodostua käytännön ongelmaksi siten, että määrittely tulee tehdä erikseen aluehallintoviraston tai kunnan jokaisen yksittäisen päätöksen yhteydessä ilman selkeitä kriteerejä. Jos ehdotus tartuntatautilain 58 d §:stä hyväksytään hallituk-

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2021 vp
Eriävä mielipide 1

sen esityksen mukaisesti, on vähimmäisvaatimuksena sääntelyn täsmentäminen, mitä lakimuu-
tos eri toimijoiden kohdalla tarkoittaa.

Terveysturvallisuuden takaamiseksi on keinoja

Painotamme, että tapahtumien terveysturvallisuus tulee varmistaa myös 58 d §:n kumoamisen
jälkeen. Se on mahdollista tartuntatautilain 58 c §:n sääntelyn pohjalta. Asiakkaille ja osallistu-
jille on muun muassa tarjottava mahdollisuus käsien puhdistamiseen sekä riittävän etäisyyden yl-
läpitämiseen. Tilojen ja pintojen puhdistamista on tavanomaisesta tehostettava. Lainkohdan mu-
kaan toimijan tulee lisäksi järjestää asiakkaiden ja osallistujien oleskelu sillä tavoin väljästi, kuin
se kyseisen toiminnan erityispiirteet huomioon ottaen on mahdollista, ja sijoittaa mahdolliset
asiakaspaidat riittävän etäälle toisistaan.

Painotamme, että mahdollisimman normaalin elämän mahdollistava koronatodistus tulisi toimi-
joiden ottaa käyttöön. Todistusta on esitetty jo keväällä, kun useissa muissa maissa vastaava pe-
rusoikeuksien rajoittamistarvetta vähentävä keino oli jo otettu käyttöön. Hallitus on tarpeetto-
masti ja tietoisesti viivytellyt valmistelussa. Lisäksi huomautamme, että hallituksen ennakoimat-
tomat rajoitustoimet epidemian hiipuessä eivät lukeudu tavanomaisen liiketoimintariskin piiriin,
vaan siitä aiheutuvat taloudelliset menetykset on katettava uudella kustannustuen kierroksella.

Päätelmä

Katsomme, että nykyisessä epidemiatilanteessa rokotuskattavuudet huomioon ottaen nykyisestä
tartuntatautilain 58 d §:stä on mahdollista luopua. Samalla ongelmallinen kahden metrin vähim-
mäisetäisyyskriteeri ja lainkohdan nojalla annetut aluehallintoviranomaisten päätökset tulevat
kumotuiksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.9.2021

Pia Kauma kok
Janne Sankelo kok
Sanni Grahn-Laasonen kok
Veikko Vallin ps
Minna Reijonen ps